

CAPÍTOL I
L'ABORDATGE A L'ILLA

Feia prop de deu anys que la meva salut havia començat a declinar i, poc abans d'emprendre el viatge, em semblava que havia arribat a l'últim acte de la meva vida i que no em quedava res més que esperar la infermera i la funerària. Em van suggerir que anés als mars del Sud, i no em va semblar malament la idea de viatjar com un fantasma, arrossegat com un paquet, per escenaris que m'havien atret quan gaudia de salut i de joventut. Vaig llogar doncs la goleta del doctor Merrit, el *Casco*, de setanta quatre tones, i vaig salpar de San Francisco a la darrera de juny del 1888 rumb a les illes orientals i, a la primavera de l'any següent, ja era a Honolulu. Un cop allà, mancat de coratge per tornar a l'antiga vida de reclusió i a la meva cambra de malalt, vaig decidir continuar el viatge en una goleta mercant, l'*Equator*, d'una mica més de setanta tones; vaig passar quatre mesos entre els atols (illes constituïdes per esculls coral·lins) del grup Gilbert i vaig arribar a Samoa cap a la darrera del 1889. Passat aquest temps, la gratitud i el costum van començar a lligar-me a aquelles illes: havia recuperat les forces perdudes, havia fet amics, havia descobert nous interessos, el temps dels viatges havia passat com si visqués en un conte de fades, i vaig decidir quedar-m'hi. Vaig començar a escriure aquestes pàgines al mar, en el tercer creuer, a bord del vapor mercant *Janet Nicoll*. Si se'm concedeixen més dies de vida, els he de passar allà on he trobat la vida més plaent i els homes més interessants. Les destrals dels meus servents negres ja estan obrint els fonaments de la meva futura residència, i he d'aprendre a adreçar-me als lectors des de les mars més llunyanes.

Que d'aquesta manera hagi capgirat el veredictes del personatge de lord Tennyson¹ no és tan extraordinari com sembla. Són pocs els homes que vénen a aquestes illes i les deixen; els cabells se'ls tornen grisos al mateix lloc on van desembarcar i les ombres de les palmeres i els alisis els venten fins al dia que moren, potser acariciant fins a l'últim moment el somni de fer una visita al seu país, cosa que rarament fan, rarament gaudeixen i encara més rarament repeteixen. Cap lloc del món exerceix una atracció tan poderosa sobre el visitant, i la tasca que tinc ara al meu davant és transmetre als qui volen viatjar

asseguts a la vora del foc part de la seducció d'aquelles terres i descriure la vida, en mar i en terra, de centenars de milers de persones, algunes de la mateixa sang i amb la mateixa llengua que nosaltres, contemporànies nostres i malgrat tot tan remotes de pensament i costums com Rob Roy o Barbarroja,² els apòstols o els cèsars.

La primera impressió és sempre impossible de repetir. El primer amor, la primera sortida de sol, la primera illa dels mars del Sud, són records inesborrables que deixen gravada una emoció en la virginitat dels nostres sentits. El 20 de juliol de 1888, a les quatre de la matinada, feia una hora que la lluna havia desaparegut del cel. A l'est, una foguera de llum radiant anunciava el nou dia, i a sota, a la línia de l'horitzó, la riba del matí ja es dibuixava negra com la tinta. Tots hem llegit que a les latituds baixes es fa de dia i de nit amb molta rapidesa; és un punt sobre el qual coincideixen científics i turistes sentimentals i que ha inspirat una poesia molt delicada. La duració varia segons l'estació, però aquí ho presento tal com va ser exactament. Tot i que l'alba començava a apuntar-se cap a les quatre, el sol no sortia fins a les sis, i ja eren dos quarts de sis quan vam poder distingir les nostres esperades illes entre els núvols de l'horitzó. Vuit graus al sud i dues hores fent-se de dia. Vam passar l'interval a coberta, en el silenci de l'espera, amb l'emoció habitual de l'abordatge potenciada per la singularitat de les ribes a què ens apropàvem i que a poc a poc van anar prenent forma en la foscor decreixent. Ua-huna, agombolada sota un cim escapçat, va aparèixer en primer lloc per estribord; gairebé fent angle recte amb la quilla va sorgir el nostre destí, Nuka-hiva, envoltada de núvols, i entremig, i més al sud, els primers raigs de sol van il·luminar les agulles d'Ua-pu, que s'alçaven per damunt la línia de l'horitzó com les torres d'una església monstruosa carregada d'ornaments, en la brillantor lluminosa del matí, com el senyal escaient d'un món de meravelles.

Cap dels passatgers del *Casco* havia trepitjat mai les illes ni sabia, si no era per accident, una sola paraula de les llengües de l'illa i, potser amb aquell plaer angoixós que fa estremir el cor dels exploradors, ens anàvem acostant a aquelles platges problemàtiques. La terra s'alçava formant cims i valls profundes que queien cap al mar en penya-segats i contraforts; els colors presentaven mitja centena de matisos que anaven del perla i el rosa fins al color oliva, tot coronat per uns núvols opalescents. La barreja de colors enganyava l'ull, les ombres de núvols es confonien amb les ondulacions de la

muntanya, i l'illa, amb el seu baldaquí insubstancial, s'alçava i resplendia davant nostre com un bloc. No hi havia cap far ni fum de ciutats, ni ens va sortir a rebre cap pràctic de port. En algun lloc, en aquella fantasmagoria pàl·lida de muntanya i núvol, jeia ocult el nostre port; i cap a l'est hi havia un faralló determinat —l'única fita que ens guiava—, conegut amb indiferència com a cap d'Adam i Eva, o cap Jack i Jane, format per dues figures colossals, la gran estatuària de la naturalesa. Les vam haver de cercar, vam haver d'estirar el coll i observar l'horitzó amb atenció, amb l'ajut d'ulleres de llarga vista, i discutir inclinats sobre les cartes, i ja el sol es trobava damunt dels nostres caps i la terra gairebé a tocar quan les vam veure. Per a un vaixell que, com el *Casco*, s'acostava pel nord, resultaven certament les característiques menys destacables d'una costa notable: onades que s'alçaven molt amunt, muntanyes estranyes, severes i emplomallades al darrere, i Jack i Jane, o Adam i Eva, sobresortint com un parell de berrugues sobre el trencant.

Des d'allà vam continuar costejant. Sentíem a babord les explosions de la ressaca i vèiem uns quants ocells que volaven i pescaven sota la proa, però no hi havia cap altre so ni senyal de vida, ni d'home ni de bèstia, en tota aquella part de l'illa. Impulsat pel seu propi ímpetu i per la brisa morent, el *Casco* lliscava sota els penya-segats, descobria un caló, deixava al descobert una platja i alguns arbres verds, i fugia novament, solcant les onades. Des de la distància on ens trobàvem, els arbres semblaven avellaners, la platja podia haver estat a qualsevol lloc d'Europa, les formes de la muntanya del darrere recordaven la forma dels Alps en miniatura, i els boscos que s'apinyaven als seus murs no eren pas més prominents que els nostres bruguerars escocesos. El penya-segat es va tornar a obrir, aquest cop amb una entrada més fonda, i el *Casco*, impulsat pel vent, va començar a lliscar cap endins de la badia d'Anaho. Els cocoters, les girafes del món vegetal, tan delicats i desmanegats, tan estrangers als ulls europeus, ocupaven la riba i vorejaven els abruptes vessants de les muntanyes. Pujols abruptes i pelats abraçaven l'ansa per tots dos costats, amb una mola de muntanyes pedregoses que tancava la banda de terra. A cada esquerra d'aquesta barrera s'arrecrava un bosc, que s'ajocava i niava com els ocells a les ruïnes, i més amunt, a la llunyania, verdejaven les asprives crestes afilades del cim.

Sota la riba de l'est, la nostra goleta, privada de tota brisa, continuava avançant lentament: bella criatura que, un cop en marxa, semblava trobar l'impuls en ella mateixa. A prop de la coberta sentíem belar les ovelles, cantava un ocell al vessant del turó, l'aroma de la terra i d'un centenar de fruits i flors corria a trobar-nos; i tot d'una van aparèixer un parell de cases, enfilades ben amunt dels turmells dels turons, una d'elles envoltada del que semblava un jardí. Aquells habitatges tan visibles, aquell bocí de cultura, encara que no ho sabíem, eren un senyal del pas dels blancs, i podríem haver-nos acostat a un centenar d'illes sense trobar-ne mai de semblants. Va passar molta estona abans que descobríssim la població indígena, dreta (seguint el costum universal) en un revolt de la platja sota el cobricel d'un palmerar; el mar davant seu grunyia i escumjava sobre un arc còncau de corall. Perquè tant el cocoter com l'home de l'illa són amants i veïns de l'onatge. «El coral creix, la palma prospera i l'home se'n va», diu el trist proverbi tahitià;³ però tots tres són, mentre existeixen, habitants comuns de l'areny. Havíem de llançar l'àncora en una bretxa entre les roques, a la vora de l'extrem del sud-est de la badia. Amatent a la nostra necessitat, la bretxa va aparèixer, la goleta va virar sobre ella mateixa i l'àncora es va enfonsar. Va ser un so petit i un gran esdeveniment; la meva ànima es va ensorrar amb aquelles amarres fins a profunditats de les quals no la podria treure cap càbria ni la podria apujar cap bus; i jo, com alguns dels meus companys de bord, vam esdevenir des d'aquell instant esclaus de les illes de Viviana.⁴

Abans que l'àncora hagués tingut temps d'arribar al fons, una canoa del poble va venir remant cap a nosaltres. Hi anaven dos homes: un de blanc, un de negre amb ratlles blaves tatuades a la cara, tots dos amb immaculades robes blanques d'uropeu: el comerciant resident, el senyor Regler, i el cap nadiu, Taipi-Kikino. «Capità, podem pujar a bord?», van ser les primeres paraules que vam sentir a les illes. Una canoa rere l'altra es van anar acostant fins que el vaixell va ser ple d'homes vigorosos de gairebé dos metres d'altura, mig vestits de mil maneres: els uns amb camisa, els altres amb tapalls, i un amb un mocador no gaire ben posat; alguns, i eren els més espectaculars, tatuats de cap a peus amb dibuixos horribles; alguns de bàrbars i armats amb ganivets; un, que conservo a la memòria com una criatura bestial, assegut en una canoa a la gatzoneta, xuclant una taronja i escopint a banda i banda amb la vivacitat d'un mico... tots parlant sense que nosaltres poguéssim entendre ni una sola paraula, tots mirant de comerciar amb nosaltres

que no teníem la més mínima intenció de comprar res, o oferint-nos curiositats de l'illa a preus clarament absurds. No ens van dir ni una sola paraula de benvinguda, no van donar cap mostra d'educació, cap mà estesa tret de la del cap i del senyor Regler. Com que continuàvem rebutjant els articles que ens oferien, les queixes van anar pujant de to i de rudeses; i un d'ells, el bufó del grup, ens va recriminar entre rialles i burles la nostra gasiveria. Entre moltes altres subtiletes, deia: «Aquí tenim aquest vaixell tan potent i delicat sense diners a bord!». Reconec que vaig experimentar un veritable fàstic, i fins i tot temor. Era evident que tenien el vaixell en el seu poder; nosaltres dúiem dones a bord, i jo no sabia res dels meus hostes tret que eren caníbals; el Directori⁵ (l'única guia que duia) estava farcit de tímids advertiments i, pel que feia al comerciant, la presència del qual podia haver-me inspirat certa confiança, ¿que potser no sabia jo que, al Pacífic, els blancs eren instigadors i còmplices habituals de les atrocitats dels indígenes? Quan llegeixi aquesta confessió, el nostre amable amic Regler podrà permetre's un somriure.